

18-49 Yaş Arası Lohusaların Ruhsal Durumlarının Emzirme Tutumuna Etkisi

The Effect of Mental Status of Mothers Aged 18-49 Years on Attitude to Breastfeeding

Safiye Seçil Akgün Çalışkanyürek¹, Duygu İlke Yıldırım², İkbal İnanlı³

¹SUAM Konya Şehir Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Konya, Türkiye

²Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

³Beyhekim Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, Konya, Türkiye

Yazışma Adresi: Duygu İlke Yıldırım, Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye
e-posta: azrailla@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received: 12 Ocak 2022

Kabul Tarihi/Accepted: 24 Şubat 2022

Öz

Amaç: Son yıllarda anne sütü ve emzirme kadar kıymetli olan bir diğer husus da doğum sonrası lohusa annelerin ruhsal durumudur. Çalışmanın amacı 18-49 yaş arası lohusaların doğum sonrası depresyon ve anksiyete düzeylerinin emzirme tutumuna olan etkisini değerlendirmektir.

Hastalar ve Yöntem: Bu çalışma 1 Şubat 2021 ile 1 Ağustos 2021 tarihleri arasında Aile sağlığı merkezlerine kayıtlı olan lohusa ve yeni doğan aşısı için başvuran 18 yaş üstü, gebelik öncesi veya gebelik döneminde psikiyatrik hastalığı olmayan 243 katılımcı ile yapılmıştır.

Bulgular: Kadınların eğitim düzeylerinin, anne sütünün gerekliliğinin, emzirme bilgi düzeyinin ve emzirme süresinin emzirme tutum düzeylerini etkilediği görülmüştür. Doğum haftalarına göre emzirme tutumlarını incelediğimizde, 32 hafta öncesi doğum yapan katılımcıların emzirme tutumlarının 36 hafta ve üzerinde doğum yapanlara kıyasla daha yüksek düzeyde olduğu görüldü (p=0,001).

Sonuç: Emzirme tutum düzeylerine etki eden en önemli değişkenin durumluk kaygısı olduğu görülmüştür. Durumluk kaygısı ve doğum sonrası depresyon düzeyi konusunda destek alan kadınların emzirme tutum düzeyleri daha iyi olacağı için bu konu ilgili anneler ile iletişimin artırılmasının anne ve bebek sağlığını olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Lohusa, ruhsal durum, emzirme

Abstract

Aim: Another issue that is as important as breast milk and breastfeeding today is the mental health of postpartum mothers. The aim of the study is to evaluate the effect of postpartum depression and anxiety levels of puerperant women aged 18-49 on breastfeeding attitudes.

Patients and Methods: This study was conducted with 243 participants over the age of 18, who did not have any psychiatric disease before or during pregnancy, who applied for puerperal and newborn vaccination between February 1, 2021 and August 1, 2021, registered to the central family health centers.

Results: It was observed that women's education, necessity of breast milk, breastfeeding knowledge level and breastfeeding duration affected their breastfeeding attitude levels. When we examined the breastfeeding attitudes according to the weeks of birth, it was seen that the breastfeeding attitudes of the participants who gave birth before 32 weeks were at a higher level than those who gave birth at 36 weeks or more (p=0.001).

Conclusion: It is evaluated in terms of the state of the optimizable how it affects the views according to the results. In the field of education, which receives support in state anxiety and postpartum appearance, it can be played that the body will affect the mother and baby positively, regarding the communication in this regard, for better general appearance.

Key words: Postpartum, mental state, breastfeeding

Atıf yapmak için: Akgün Çalışkanyürek SS, Yıldırım Dİ, İnanlı İ. 18-49 Yaş Arası Lohusaların Ruhsal Durumlarının Emzirme Tutumuna Etkisi. Selcuk Med J 2022;38(1): 30-39

Açıklama: Yazarların hiçbiri, bu makalede bahsedilen herhangi bir ürün, aygıt veya ilaç ile ilgili maddi çıkar ilişkisine sahip değildir. Araştırma, herhangi bir dış organizasyon tarafından desteklenmedi. Yazarlar çalışmanın birincil verilerine tam erişim izni vermek ve derginin talep ettiği takdirde verileri incelemesine izin vermeyi kabul etmektedirler.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Son yıllarda anne sütü ve emzirmenin kıymeti kadar önemli olan bir diğer husus da doğum sonrası lohusa annelerin ruhsal durumudur. Doğumdan sonra yaşanan lohusalık süreci başta annenin ruhsal sağlığı olmak üzere bebek ile anne arasındaki ilişkiye de önemli etkileri vardır. Annelerin doğum sonrası kendilerini iyi hissetmeleri, hem kendi hem de bebek bakımlarında aktif olarak rol almaları ve bu bakımlarını sürdürmede de başarılı olmaları, ruhsal ve beden sağlıkları üzerinde olumlu sonuçlar yaratır (1-5).

Dikkat edilmesi gereken noktalardan biri özellikle annenin ilk doğum yapıyor oluşu ya da sezaryen doğum yapıyor oluşudur. Çünkü bu her iki durum annenin ruhsal olarak problemler yaşamasına ve özellikle emzirme ile ilgili de strese girerek sıkıntı yaşamasına zemin hazırlamaktadır. Annelere bu dönemde destek olarak birçok lohusanın benzer durumlarla karşılaştığından bahsetmek, emzirme konusunda anneye eğitim verir iken anneyi psikolojik olarak rahatlatmak ve annenin sütünün yeterli olduğunu bu dönemde anneye aktarmak annelerin hem yaşadıkları stresi azaltacak hem de suçluluk duygusunu bastırmalarına yardımcı olacaktır. Anne ile bebek arasındaki ilişkide bebeklerin savunmasız ihtiyaç sahibi pozisyonları annelerde de aynı şekilde bir ruh haline girmelerine sebep olur (5,6). Bebeğin beslenme durumunun annenin strese kapılması için bir risk olup olmadığı ve annenin duygu-durumunun bebek beslenmesine etkisi birçok çalışmada araştırılmış ve farklı sonuçlar ortaya konulmuştur. Ancak bu durum üzerinde bir istisna olarak lohusalık dönemi ele alınabilir. Doğumdan sonraki en hassas süreç olan lohusalık sürecinde annelerin bebeklerini emzirmelerinin bebek sağlığı ve gelişiminde en önemli etken olduğu ifade edilebilir (7-9). Doğum yapmış olan anne ruh sağlığının kötü olması, bebeğin iyi beslenmemesine ve bebek ile annenin fiziksel sağlığında bozulmalara sebep olmaktadır. Lohusa annelerin birçoğunun emzirme ile ilgili çok fazla kaygı yaşadıkları, sütlerinin yeterli olup/olmaması konusunda olumsuz fikirlere kapıldıkları söylenebilir. Çünkü anne üzerinde oluşabilecek olumsuz etkiler doğrudan süt yolu ile beslenen bebekleri de etkilemektedir. Tüm bu bilgiler ışığında annelere verilecek eğitim ve psikolojik destekle birlikte depresyona yatkın olan anneleri erkenden tanımak ve tedavi sürecine de erkenden başlamak bebeklerin beslenmeleri konusunda ortaya çıkacak olumsuz sonuçları azaltmada oldukça kıymetlidir (10-12).

Bu çalışmanın amacı; 18-49 yaş arası lohusalının

ruhsal durumlarının emzirme tutumuna etkisini değerlendirmektir.

HASTALAR VE YÖNTEM

Bu çalışma 1 Şubat 2021 ile 1 Ağustos 2021 tarihleri arasında yapılmış olup, çalışmaya merkez ilçelerde Aile Sağlığı merkezlerine kayıtlı olan postpartum ilk 40 günde lohusa izlemi ve yenidoğan aşısı için başvuran toplam 243 kadın dahil edilmiştir. Bu araştırma kesitsel tipte tanımlayıcı bir çalışmadır. Çalışmaya 18-49 yaş arasında olan , doğum sonrası ilk 40 gün içinde olup, canlı doğum yapmış ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan kadınlar dahil edilmiştir. Ölü doğum yapmış, daha önce tanı almış psikiyatrik rahatsızlığı olan, emzirmesi tıbbi gerekçelerle kontrendike olan, 18 yaş altı ve 49 yaş üzeri olan, meme kanseri tanısı almış olan, meme başı bozukluğu olan, bebeği küvezde olan, malformasyonlu bebek doğum öyküsü olan, bebeği yarık damak dudak olan, ana dili Türkçe olmayan, okuma yazma bilmeyen ve konuşma sıkıntısı olan kadınlar çalışma dışı bırakılmıştır.

Bu araştırma T.C. Sağlık Bakanlığı Bilimsel Araştırma Platformu'na yapmış olduğumuz başvuru onaylandıktan sonra T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulu 21.01.2021 tarih ve 3043 karar sayılı etik kurul onayı ile yapılmıştır.

Veri Toplama Formları

Sosyo-Demografik Form

Bu anket formunda katılımcıların yaş, eğitim düzeyi, aile yapısı, gebelik, bebek ve emzirme ile ilgili 25 soru yer almaktadır.

Edinburgh Doğum Sonrası Depresyon Ölçeği (EDDÖ)

1987 yılında Cox et al. geliştirdikleri ölçek doğum sonrası lohusa olan kadınlarda hem depresyon riskini belirlemek hem de tarama amaçlı olarak hazırlanmıştır. Ölçek depresyon tanısı koymamaktadır. EDDÖ toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Likert tipinde bir ölçektir. Ölçekte toplam 4 seçenek vardır. Yanıtların puanlaması en düşük '0' en yüksek '3' olarak puanlanmakta olup en düşük 0 puan ve en yüksek 30 puan alınabilmektedir. Puanlama hesaplanır iken; 1.,2., ve 4. maddeler 0,1,2,3 şeklinde puanlanmaktadır. Diğer 3.,5.,6.,7.,8.,9., ve 10. maddeler ise; 3,2,1,0 şeklinde yani ters olarak puanlanmaktadır. Bu ölçeğin Türkçeye uyarlamasını 1996 yılında Engindeniz yapmıştır (13). Engindeniz'in gerçekleştirdiği geçerlilik ve güvenilirlik çalışması sonucunda ise; ölçek iç tutarlılık kat sayısı 0.79 iken, iki yarım güvenilirliği 0.80; duyarlılık 0.84, özgüllüğü 0.88, pozitif yordama değeri 0.69, negatif

yordama değeri 0.94 olarak saptanmıştır. Ölçeğin kesme noktası 13 olarak bulunmuştur. Ölçek puanı 13 puan ve üzeri olan kadınlar risk grubu olarak kabul edilecektir.

Spielberger Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği

Bu ölçeği 1970 yılında Spielberger ve arkadaşları geliştirmiştir. Ölçeğin 1985 yılında Öner ve Le Compte Türk toplumuna uyarlaması yapılmıştır. Likert tipinde bir ölçektir. Toplam da 20 sorudan oluşmaktadır (14). Ölçekten alınan yüksek değerler kötü kaygı düzeylerini işaret ederken, düşük puanlar ise düşük kaygı düzeylerini ifade eder. Ölçek 1975'te Türkçe'ye çevrilmiştir ve geçerlik/güvenirlik çalışması yapılmıştır. Bu 2 ölçekten de elde edilen puan 20-80 arasında değişmektedir. Bu ölçekte yer alan cevaplar "hiç" ile "tamamıyla" arasında değişir. Durumluk - Sürekli Kaygı Envanterlerinde iki farklı çeşit ifade vardır. Doğrudan kullanılan ifadeler olumsuz duyguları anlatır iken, tersine dönmüş olan ifadeler olumlu olan duyguları gösterir. Tersine dönmüş olan ifadeler 1,2,5,8,10,11,15,16,19 ve 20. maddelerdir. Sürekli Kaygı Envanterinde yer alan tersine dönmüş ifadeler ise 21,26,27,30,33,36 ve 39 uncu maddeleri oluşturur. Doğrudan ifadeler ile ve tersine dönmüş olan ifadelerin ayrı ayrı toplam ağırlıkları bulunur. Sonrasında doğrudan ifadeler için bulunan toplam ağırlık puanından, ters olan ifadelerin toplam ağırlık puanı çıkarılır. Elde edilen sayıya, önceden bulunmuş ve değişmeyen bir değer eklenir. Skorlar en düşük 20 ile en yüksek 80 puan arasındadır. Durumluk Kaygı Envanteri için bu değişmeyen değer 50 iken, Sürekli Kaygı Envanteri için bu değer 35'dir. En son çıkan puan bireyin kaygı puanını ifade etmektedir. Çalışmada sadece 20 sorudan oluşan durumluk kaygı ölçeği kullanılacaktır.

Emzirme Tutumunu Değerlendirme Ölçeği

Bu ölçek; 2015 yılında Özkan tarafından geliştirilmiştir (15). Bu ölçek 5'li likert tipinde 46 maddeden oluşan bir ölçektir. Maddeler "tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, az katılıyorum, hiç katılmıyorum" şeklinde olmak üzere 4-3-2-1-0 olarak puanlanmıştır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe emzirme tutumunun olumlu yönde etkilendiği şeklinde değerlendirilir.

İstatistiksel analiz

Analizde; tanımlayıcı istatistikler frekans, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri kullanılmıştır. Araştırmada soru gruplarının güvenilirlik seviyelerini test etmek için Co. Alpha analizi kullanılmıştır. Katılımcıların genel özellikleri, doğum özelliklerinin ve emzirme özelliklerinin emzirme tutumu durumluluk

kaygısı ve doğum sonrası depresyon düzeylerine göre incelenmesinde bağımsız örneklem t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Varyans analizi ile farklı olarak bulunan grupların belirlenmesinde Sidak testi uygulanmıştır. Emzirme tutumu, durumluluk kaygısı ve doğum sonrası depresyon boyutları arasındaki ilişkinin bulunması amacı ile korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır. Tüm verilerin normalliği Kolmogorov-Smirnov normallik testi ile kontrol edilmiştir. Çalışmada 0,05'den küçük p düzeyleri anlamlı olarak değerlendirilmiştir. Analizler SPSS 25.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmada yer alan kadınların % 44,4'nün ilköğretim (n=108), % 29,6'sının lise (n=72) ve % 25,9'nun üniversite düzeyinde (n=63) eğitime sahip olduğu görülmüştür. Çalışmaya dahil olan tüm kadınlar evli idi. Kadınların tamamı şehir merkezinde ikamet ediyordu. Gelir düzeyleri incelendiğinde % 34,2'sinin asgari ücret ve altında (n=83), % 55,1'inin asgari ücret-5000TL arasında (n=134) gelire sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların % 86,8'inin çekirdek aile (n=211), % 13,2'sinin geniş aile (n=32) içinde yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %16,5'inin (n=40) gelir getirici bir işte düzenli olarak çalıştığı saptanmıştır. Katılımcıların %31,7'sinin (n=77) başka çocuklarının da olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %38,7'si (n=94) normal doğum, % 61,3'ü (n=149) sezeryan doğum yaptıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %67,5'i (n=164) önceki çocuklarını da emzirmişlerdir. Katılımcıların % 1,2'sinin (n=3) 32 hafta öncesinde, % 12,3'ünün (n=30) 32-36 hafta arasında ve % 86,4'ünün (n=210) 37-42 hafta arasında doğum yaptığı görülmüştür. Katılımcıların gebelik istemleri sorgulandığında; %9,5'inin (n=23) istenmeyen gebelik olduğu, %84,8'ini (n=206) iki tarafında istediği, % 0,8'inin (n=2) kendisinin istediği eşinin istemediği, % 4,9'unun (n=12) eşinin istediği kendisinin istemediği bir gebelik olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Katılımcıların % 21,8'nin gebelik sürecinde sağlık sorunları yaşadığı tespit edilmiştir. gebelik sonucunda doğan bebeklerin %49'nun erkek ve %51'nin kız olduğu görülmüştür. Katılımcılara göre anne sütü % 0,8 ile biraz, % 1,2 ile orta derecede yeterli, % 8,6 ile gerekli, % 89,3 ile çok gerekli olduğu görülmüştür. Katılımcıların % 66,7'sinin emzirme eğitimi aldığı ve % 33,3'nün emzirme eğitimi almadığı tespit edilmiştir. Kadınların eğitimlerini % 11,7 ile yakınlarından, % 31,5 ile doktorlardan ve % 56,8 ile emzirme hemşirelerinden aldıkları görülmüştür.

Tablo 1. Katılımcıların Genel Özellikleri

Genel Özellikler		n	%
Eğitim	İlköğretim	108	44,4
	Lise	72	29,6
	Üniversite	63	25,9
Medeni Durum	Evli	243	100,0
Yaşadığı Yer	İl	243	100,0
Gelir	Asgari ücret altı	83	34,2
	Asgari ücret -5000 TL	134	55,1
	5001 TL ve üzeri	26	10,7
Aile Yapısı	Çekirdek	211	86,8
	Geniş	32	13,2
Çalışma Durumu	Çalışıyor	40	16,5
	Çalışmıyor	203	83,5
Başka Çocuk	Evet	77	31,7
	Hayır	166	68,3
Son Doğum Şekli	Normal Doğum	94	38,7
	Sezeryan	149	61,3
Önceki Çocuk Emzirme	Hayır	79	32,5
	Evet	164	67,5
Doğum Haftası	<32 hf	3	1,2
	32-36 hf	30	12,3
	37-42 hf	210	86,4
Gebelik İstem	İstenmeyen Bir Gebelikti	23	9,5
	Eşim Ve Bende İstedik	206	84,8
	Ben İstedim Eşim İstemedi	2	0,8
	Eşim İstedi Ben İstemedim	12	4,9
Toplam		243	100,0

Tablo 2 incelendiğinde kadınların % 93,8 ile kendilerini emzirme konusundaki eğitimlerinin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Kadınların emzirme bilgi düzeylerinin %2,9 ile hiç yeterli olmadığı, % 8,3 ile biraz yeterli olduğu, % 30,2 ile orta dereceli yeterli olduğu, % 24,8 ile yeterli olduğu ve % 33,9 ile çok yeterli olduğu görülmüştür. Kadınlara göre emzirme süresi % 38,4 ile 0-15 dak, % 51,7 ile 15-30 dak ve % 9,9 ile 30 dakika ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 3 incelendiğinde; katılımcıların eğitim düzeyi emzirme tutumları üzerinde etkilidir ($p=0,04$, $p<0,05$). Farkın nedenin üniversite düzeyinde eğitimi olan katılımcıların ilköğretim ve lise düzeyinde eğitimi olan kadınlara kıyasla emzirme tutumlarının daha düşük seviyede olduğu saptanmıştır ($p=0,04$). Katılımcıların gelir düzeylerine göre emzirme tutumlarının farklı düzeylerde olmadığı görülmüştür. Asgari ücret altında, asgari ücret-5000 TL ve 5001 TL ve üzerinde geliri olan katılımcıların tutum düzeylerinin farklı seviyelerde olmadığı görülmüştür ($p=0,12$). Katılımcıların aile yapılarının emzirme tutumları üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Çalışmada geniş aile ve çekirdek aile içinde yaşayan katılımcıların emzirme tutumlarının benzer düzeyde olduğu görülmüştür ($p=0,49$). Katılımcıların çalışma durumlarına göre emzirme

tutumlarının farklı düzeylerde olmadığı görülmüştür. Çalışan ve çalışmayan katılımcıların emzirme tutum düzeylerinin farklı seviyelerde olmadığı görülmüştür ($p=0,21$). Çalışmada tek veya en az iki çocuğu olan katılımcıların emzirme tutum düzeylerinin farklı seviyelerde olmadığı görülmüştür ($p=0,24$) (Tablo 3).

Tablo 4 incelendiğinde; katılımcıların son doğum şekline göre emzirme tutumlarının farklı düzeylerde olmadığı görülmüştür. Katılımcıların doğum haftalarına göre emzirme tutumlarının farklı olduğu görülmüştür ($p=0,01$). Çalışmada 32 hafta öncesi doğum yapan katılımcıların emzirme tutumlarının daha yüksek seviyede olduğu görülmüştür ($p=0,01$). Katılımcıların emzirme tutumlarının gebeliği isteme durumlarına göre farklılıklar gösterdiği saptanmıştır ($p=0,01$). Farkın nedenin kendinin istediği ve eşinin istemediği gebeliğe sahip olan kadınların emzirme tutumlarının daha düşük düzeylerde olduğu görülmüştür ($p=0,01$) (Tablo 4).

Tablo 5 incelendiğinde; katılımcıların emzirme tutumlarının anne sütü gereklilik seviyelerine göre farklılıklar taşıdığı görülmüştür ($p=0,01$). Farkın nedenin anne sütünün çok gerekli ve gerekli olduğu düşünen kadınların emzirme tutumlarının daha yüksek seviyelerde seyrettiği görülmüştür ($p=0,01$). Kadınların emzirme eğitimlerini yeterli bulması

Tablo 2. Gebelikle ve Emzirme ile ilgili Özellikler

Genel Özellikler		n	%
Gebelik Sağlık Sorunu	Hayır	190	78,2
	Evet	53	21,8
Bebek Cinsiyet	Erkek	119	49,0
	Kız	124	51,0
Anne Süt Gereklilik	Hiç Gerekli Değil	0	0,0
	Biraz	2	0,8
	Orta Derecede Yeterli	3	1,2
	Gerekli	21	8,6
	Çok Gerekli	217	89,3
Emzirme Eğitim	Bilmiyorum	0	0,0
	Hayır	81	33,3
Eğitmen	Evet	162	66,7
	Yakınlar	19	11,7
Eğitim Yeterlilik	Doktor	51	31,5
	Hemşire	92	56,8
	Evet	151	93,8
Emzirme Bilgi Yeterlilik	Hayır	10	6,2
	Hiç Yeterli Değil	7	2,9
	Biraz	20	8,3
	Orta Derecede Yeterli	73	30,2
	Yeterli	60	24,8
Emzirme Süresi	Çok Yeterli	82	33,9
	0-15 Dk	93	38,4
	15-30 Dk	125	51,7
	30 Dk Üzeri	24	9,9

Tablo 3. Emzirme Tutumları ve Genel Özellikler

Özellikler	Kategori	Emzirme tutumu Ort±SS	p	Post-Hoc
Eğitim	İlköğretim	169,46±23,04	0,040*	3<1,2 (p=0,04)
	Lise	169,35±21,31		
	Üniversite	160,25±20,58		
Gelir	Asgari ücret altı	162,25±22,55	0,120	-
	Asgari ücret -5000 TL	168,07±21,96		
	5001 TL ve üzeri	165,27±19,44		
Aile Yapısı	Çekirdek	165,80±22,23	0,490	-
	Geniş	165,69±20,64		
Çalışma Durumu	Çalışıyor	162,43±17,65	0,210	-
	Çalışmıyor	166,44±22,72		
Başka Çocuk	Evet	163,69±26,01	0,240	-
	Hayır	166,75±19,86		

durumlarına göre emzirme tutumlarının farklı düzeylerde olduğu görülmüştür. Emzirme eğitiminin yetersiz olduğunu düşünen katılımcıların emzirme tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (p=0,03). Katılımcıların emzirme tutumlarının emzirme yeterlilik düzeylerine göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir (p=0,01). Farkın nedenin emzirme bilgi düzeyini çok yeterli olarak ifade eden kadınların emzirme tutumlarının daha yüksek seviyelerde olduğu bulunmuştur (p=0,01). Kadınların emzirme sürelerine göre emzirme tutumlarının farklı düzeylerde olduğu

görülmüştür (p=0,01). Emzirme süresinin 30 dakika üzerinde olduğunu düşünen katılımcıların 0-15 ve 15-30 dakika arasında olduğunu düşünen kadınlara göre emzirme tutum seviyelerinin daha düşük düzeylerde seyrettiği görülmüştür (p=0,01) (Tablo 5).

Tablo 6 incelendiğinde; katılımcıların durumluk kaygı düzeylerinin doğum haftasına göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir (p=0,01). Farkın nedenin 32 hafta ve öncesinde doğum yapan kadınların durumluk kaygı düzeylerinin daha düşük düzeylerde olmasından kaynaklandığı görülmüştür (p=0,01).

Tablo 4. Emzirme Tutumları ve Gebelik Özellikleri

Gebelik özellikleri		Emzirme tutumu Ort±SS	p	Post-Hoc
Son Doğum Şekli	Normal Doğum	165,74±25,13	0,52	-
	Sezeryan	165,81±19,84		
Önceki Çocuk Emzirme	Hayır	164,7±25,66	0,33	
	Evet	166,3±20,05		
Doğum Haftası	32 Hafta Öncesi	172,33±5,86	0,01*	1>2,3 (p=0,01)
	32-36	163,57±20,15		
	37-42	164,03±22,41		
Bebek Cinsiyet	Erkek	163,71±24,42	0,08	-
	Kız	167,77±19,27		
Gebelik İstem	İstenmeyen Bir Gebelikti	167,22±16,71	0,01*	3<1,2,4 (p=0,01)
	Eşim Ve Bende İstedik	165,75±22,45		
	Ben İstedim, Eşim İstemedi	141,00±16,97		
	Eşim İstedi, Ben İstemedim	167,67±23,18		
Gebelik Sağlık	Hayır	166,04±20,51	0,28	-
	Evet	164,87±26,82		

Tablo 5. Emzirme Tutumları ve Gebelik Özellikleri

Emzirme Özellikleri Ort±SS	Kategori	Emzirme tutumu	p	Post-Hoc
Anne Süt Gerekliklik	Orta Derecede gerekli	159,95±12,67	0,01*	1<2,3 (p=0,01)
	Gerekli	176,95±12,67		
Emzirme Eğitim	Çok Gerekli	177,00±22,35	0,16	-
	Hayır	164,41±23,57		
Eğitmen	Evet	166,47±21,2	0,24	-
	Yakınlar	164,32±20,75		
	Doktor	168,73±23,07		
Eğitim Yeterlilik	Hemşire	165,66±20,32	0,03*	
	Evet	166,02±21,46		
Emzirme Bilgi Yeterlilik	Hayır	173,00±17,52	0,01*	5>1,2,3,4 (p=0,01)
	Hiç Yeterli Değil	159,57±20,87		
	Biraz	157,10±29,06		
	Orta Derecede Yeterli	161,92±19,72		
Emzirme Süresi	Yeterli	162,85±19,59	0,01*	3<1,2 (p=0,01)
	Çok Yeterli	174,21±22,84		
	0-15 Dk	167,24±22,72		
	15-30 Dk	169,28±20,52		
	30 Dk Üzeri	155,96±26,51		

Tablo 6. Durumluk Kaygı Düzeyi ve Gebelik Özellikleri

Gebelik özellikleri		Durumluk Kaygı Düzeyi Ort±SS	p	Post-Hoc
Son Doğum Şekli	Normal Doğum	46,05±6,71	0,26	-
	Sezeryan	44,64±6,78		
Önceki Çocuk Emzirme	Hayır	46,56±6,8	0,21	-
	Evet	44,52±6,68		
Doğum Haftası	32Hafta Öncesi	40,33±7,64	0,04*	1<2,3 (p=0,4)
	32-36	46,73±6,38		
	37-42	46,15±6,84		
Cinsiyet	Erkek	44,09±6,23	0,19	-
	Kız	46,23±7,13		
Gebelik İstem	İstenmeyen Bir Gebelikti	43,87±5,04	0,02*	3>1 (p=0,01)
	Eşim Ve Bende İstedik	45,26±6,9		
	Ben İstedim, Eşim İstemedi	48,00±9,9		
	Eşim İstedi, Ben İstemedim	45,92±7,56		
Gebelik Döneminde Sağlık Sorunu	Hayır	45,23±6,96	0,46	-
	Evet	45,02±6,15		

Kadınların durumluk kaygı düzeylerinin gebeliği isteme durumlarına göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir (p=0,02). Çalışmada kendinin istediği ve eşinin istemediği gebeliğe sahip olan kadınların durumluk kaygı düzeylerinin istenmeyen gebelik yaşayan kadınlara göre daha yüksek seviyelerde olduğu bulunmuştur (p=0,01) (Tablo 6).

Tablo 7 incelendiğinde; katılımcıların Anne Süt Gereklilik hakkındaki görüşlerine göre durumluk

kaygı düzeylerinin farklı olduğu görülmüştür (p=0,01). Anne Süt Gerekliliği hakkında orta düzeyde ve altında gerekli olduğunu düşünen annelerin durumluk kaygı düzeylerinin diğer annelere göre daha düşük düzeylerde olduğu görülmüştür (p=0,01). Katılımcıların durumluk kaygı düzeylerinin emzirme yeterlilik düzeylerine göre farklılıklar göstermediği tespit edilmiştir (p=0,08) (Tablo 7).

Tablo 8 incelendiğinde; katılımcıların doğum

Tablo 7. Durumluk Kaygı Düzeyi ve Emzirme Özellikleri

Emzirme Özellikleri	Kategori	Durumluk Kaygı Düzeyi Ort±SS	p	Post-Hoc
Anne Sütü Gereklilik Durumu	Orta Derecede gerekli	38,33±2,52	0,01*	1<2,3 (p=0,01)
	Gerekli	45,57±6,46		
	Çok Gerekli	45,21±6,83		
Emzirme Eğitimi Alma Durumu	Hayır	43,74±6,84	0,15	-
	Evet	45,91±6,65		
Emzirme Eğitmeni	Yakınlar	46,58±5,38	0,37	-
	Doktor	46,82±8,04		
	Hemşire	45,26±5,99		
Eğitim Yeterlilik	Evet	45,99±6,75	0,44	-
	Hayır	44,5±5,23		
Emzirme Bilgi Yeterlilik	Hiç Yeterli Değil	44,14±2,12	0,08	-
	Biraz	46,00±5,58		
	Orta Derecede Yeterli	44,34±7,06		
	Yeterli	43,65±6,05		
Emzirme Süresi	Çok Yeterli	46,93±7,27	0,39	-
	0-15 Dk	44,37±7,12		
	15-30 Dk	45,94±6,49		
	30 Dk Üzeri	44,38±6,83		

Tablo 8. Doğum Sonrası Depresyon Düzeyleri ve Doğum özellikleri

Doğum Özellikleri	Kategori	Doğum Sonrası Depresyon Düzeyi Ort±SS	p	Post-Hoc
Son Doğum Şekli	Normal Doğum	10,34±5,61	0,12	-
	Sezeryan	13,32±4,98		
Önceki Çocuk Emzirme	Hayır	11,32±5,55	0,41	-
	Evet	11,67±5,2		
Doğum Haftası	32 hafta öncesi	9,33±5,51	0,08	-
	32-36	11,73±5,84		
	37-42	11,56±5,25		
Cinsiyet	Erkek	11,99±5,2	0,57	-
	Kız	11,14±5,4		
Gebelik İstem	İstenmeyen bir gebelikti	12,09±5,86	0,01*	4<3,2,1 (p=0,01)
	Eşim ve bende istedik	11,67±5,20		
	Ben istedim, eşim istemedi	13,5±0,71		
	Eşim istedi, ben istemedim	8,25±5,75		
Gebelik Sağlık	Hayır	11,69±5,21	0,58	
	Evet	11,08±5,68		

haftalarına göre doğum sonrası depresyon düzeylerinin farklı olmadığı tespit edilmiştir. Farklı haftalarda doğum yapan katılımcıların doğum sonrası depresyon düzeylerinin benzer olduğu görülmüştür ($p=0,08$). Katılımcıların doğum sonrası depresyon düzeylerinin gebeliği isteme durumlarına göre farklılıklar gösterdiği saptanmıştır ($p=0,01$). Çalışmada eşinin istediği ve kendisinin istemediği gebeliğe sahip olan kadınların doğum sonrası depresyon düzeyleri daha düşük saptanmıştır ($p=0,01$) (Tablo 8).

Tablo 9 incelendiğinde; katılımcıların anne süt gereklilik hakkındaki görüşlerine göre doğum sonrası depresyon düzeylerine göre farklı olduğu görülmüştür ($p=0,01$). Anne sütü gerekliliği hakkındaki görüşleri orta derecede yeterli ve altında olan annelerin doğum sonrası depresyon düzeylerinin daha yüksek düzeylerde olduğu görülmüştür ($p=0,01$). Katılımcıların doğum sonrası depresyon düzeylerinin

emzirme yeterlilik düzeylerine göre farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Farkın nedenin emzirme bilgi düzeyini çok yeterli olarak ifade eden kadınların doğum sonrası depresyon düzeyleri daha düşüktür ($p=0,01$) (Tablo 9).

Tablo 10 incelendiğinde; katılımcıların emzirme tutumları ile durumluk kaygı düzeyleri arasında ters yönde ve orta güçte bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-0,330$, $p=0,001$). Çalışmada katılımcıların emzirme tutumları ile doğum sonrası depresyon düzeyleri arasında ters yönde ve zayıf güçte bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-0,220$, $p=0,001$). Çalışmada katılımcıların durumluluk kaygı düzeyi ile doğum sonrası depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde ve orta güçte bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=0,320$, $p=0,001$). Emzirme tutumları ile durumluk kaygı düzeyleri ve doğum sonrası depresyon düzeyleri arasında ters yönde ve zayıf güçte ilişki olduğu

Tablo 9. Doğum Sonrası Depresyon Düzeyleri ve Emzirme Özellikleri

Emzirme özellikleri		Doğum Sonrası Depresyon Düzeyi Ort±SS	p	Post-Hoc
Anne Süt Gereklilik	Orta Derecede gerekli	15,54±7,81	0,01*	1>2,3 ($p=0,01$)
	Gerekli	12,48±5,72		
	Çok Gerekli	11,42±5,25		
Emzirme Eğitim	Hayır	12,65±4,59	0,34-	
	Evet	11,01±5,57		
Eğitmen	Yakınlar	12,26±4,12	0,12	-
	Doktor	10,25±5,62		
	Hemşire	11,16±5,79		
Eğitim Yeterlilik	Evet	10,86±5,52	0,16	-
	Hayır	12,50±6,24		
Emzirme Bilgi Yeterlilik	Hiç Yeterli Değil	12,86±7,13	0,01*	5<1,2,3,4 ($p=0,01$)
	Biraz	13,50±5,05		
	Orta Derecede Yeterli	12,62±4,71		
	Yeterli	13,30±4,72		
Emzirme Süresi	Çok Yeterli	8,94±5,22	0,28	-
	0-15 Dk	12,29±4,95		
	15-30 Dk	11,13±5,57		
	30 Dk Üzeri	10,67±5,04		

Tablo 10. Emzirme Tutumu, Durumluluk Kaygı Düzeyi, Doğum Sonrası Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Boyutlar	Emzirme tutumu	Durumluk Kaygı Düzeyi	Doğum Sonrası Depresyon Düzeyi
Emzirme tutumu	r	1	
	p		
Durumluk Kaygı Düzeyi	r	-0,33**	1
	p	0,01	
Doğum Sonrası Depresyon Düzeyi	r	-0,22*	0,32**
	p	0,01	0,01

görülmüştür.

TARTIŞMA

Çalışmada emzirme tutum düzeylerine etki eden en önemli değişkenin durumluk kaygı olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, durumluk kaygı düzeyindeki bir birimlik artış emzirme tutum düzeylerini 0,54 birim azaltmakta iken, doğum sonrası depresyon düzeyindeki bir birimlik artış emzirme tutum düzeylerini 0,37 birim azaltmaktadır.

Bebek ve çocuk ölümlerini engellemenin en önemli basamaklarından biri anneleri emzirmeye teşvik etmek ve anne sütü alımını artırmaktır. Annelerin anne sütüyle beslenme ve emzirme hakkında bilgi almaları bebeğin optimal beslenme ve gelişme parametrelerini olumlu etkilemektedir. DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) ve UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund), bebeklerin yaklaşık altı aya kadar yalnızca anne sütüyle beslenmesini ve tamamlayıcı gıdaya başladıktan sonra da yine anne sütüyle beslenmeye devam edilmesini önermektedir. Yaşamın ilk altı ayında "sadece anne sütü"nü dünya genelinde en az %50'ye çıkarılması, DSÖ'nün 2025 beslenme hedefleri arasında yer almaktadır (16).

Literatürde yapılmış olan çalışmalar değerlendirildiğinde sonuçlar şu şekildedir; Şengül et al. (17) 2005 yılında yaptıkları çalışmada annelerin %65,4'ü anne sütünün daha faydalı olduğunu, bebeğin gelişimini olumlu etkilediğini ve enfeksiyonlardan koruduğunu bildiklerini belirtmişlerdir. 2008 Yılında Şahin tarafından yapılan uzmanlık tez çalışmasında ise; emzirmeye devam eden annelerin %61'i anne sütünün bebeği hastalıklardan koruduğunu, %28'si bebeğin büyümesine ve gelişmesine çok fazla katkıda bulunduğunu, %24'ü bebeğin bağışıklık sistemini güçlü tuttuğunu ve %23,5'i anne sütünün besleyiciliğinin fazla olduğunu söylemiştir. Ayrıca bu çalışmada annelerin kolostrum hakkında bilgilerinin yeterli olmadığı da görülmüştür. Aynı çalışmada, annelerin sadece 63,4'ü anne sütünün bebeğin ilk altı aylık döneminde verilmesi gerektiğini savunurken, %24'ü bu sürenin beş ay olması gerektiğini belirtmiştir (18). Bizim çalışmamızın sonuçlarına göre anne sütünün gerekliliği değerlendirildiğinde; annelerin %85,7'si çok gerekli olduğunu, %8,9'u gerekli olduğunu, %3,1'i orta derecede gerekli olduğunu, %2,3'ü ise anne sütünün biraz gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlara göre; anne sütünün kıymeti ve önemi ile ilgili annelere verilmesi gereken danışmanlık hizmetlerinin artırılması gerektiği ve gebelik öncesi/sonrası annelere eğitim gerekliliğinin ne kadar önemli

ve gerekli bir ihtiyaç olduğu saptanmıştır.

Emzirme ile yapılan diğer çalışmalar değerlendirildiğinde; Eker et al. (19) yaptıkları bir çalışmada emzirme ile bebek beslenmesi konusunda kadınların %55,4'ünün antenatal dönemde, %68,5'inin ise postpartum dönemde bilgi aldığı saptanmıştır. Yanikkerem et al. (20) yaptıkları bir çalışmada ise; gebelerin yarıdan fazlasının yaklaşık %61,5'inin anne sütü hakkında eğitim aldıkları saptanmış olup bilgi kaynağı olarakta hemşire ve ebelerin kendilerine bu konuda bilgi verdiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre emzirme ile ilgili bilgi kaynağının %68,3'ünün hemşireler olduğu görülmüş olup annelerin %63,8'inin emzirme konusunda eğitim aldığı, %27,6'sının bu eğitimi yeterli bulduğu, %3,3'ünün aldıkları eğitimi hiç yeterli bulmadıkları görülmüştür. Elde edilen bu sonuçlar literatür ile uyumludur.

Yapılan çalışmanın bir diğer önemli sonucu da; katılımcıların doğum sonrası depresyon düzeylerinin emzirme yeterlilik düzeylerine göre anlamlı olarak farklılıklar göstermesiydi. Küçükkoğlu et al. (21) 2014 yılında yaptıkları çalışmaya göre; annelerin doğum sonrası ortaya çıkan depresyon semptomlarının emzirme öz-yeterliliğini etkilemediğini saptamışlardır. Zubaran ve Foresti'nin 2013 yılında yaptıkları diğer bir araştırmada ise; depresyon yaşayan annelerin daha düşük emzirme öz-yeterliliğine sahip oldukları bulunmuştur (22). Çalışmamızın sonuçları literatürle uyumludur.

Omak et al. (23) 2021 yılında yaptıkları çalışmaya göre gestasyon haftası arttıkça durumluk kaygı düzeyinde anlamlı bir azalma ve emzirme tutumunda da anlamlı bir artış olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmada ise literatürden farklı olarak gestasyon haftası arttıkça, emzirme tutumunun anlamlı derecede azaldığı saptanmıştır. Bu durumun yaklaşan doğumun yarattığı doğum heyecanına bağlı olabileceği düşünülebilir.

Çalışmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Çalışmaya merkez ilçelerde Aile Sağlığı merkezlerine kayıtlı olan postpartum ilk 40 günde lohusa izlemi ve yenidoğan aşısı için başvuran gönüllü kadınlar alındığı için elde edilen veriler tüm nüfusa genellenemez. Çalışma çalışmanın gerçekleştirildiği tarihler arasında ve çalışmaya uygun olarak hazırlanmış sosyo-demografik anket formu ile çalışmaya alınan kadınların veri toplama aracında yer alan sorulara verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

Sonuç olarak; çalışmamızın tüm anlamlı sonuçları değerlendirildiğinde; annelerin emzirme tutumlarını

genel olarak emzirme konusundaki bilgi düzeyi, gebelik haftası ve lohusa kadınların eğitim seviyesi etkilemektedir. Bu konu ile ilgili yapılabilecekler özellikle sosyal destek bakımından düşük destek alan annelerin emzirmeme ve emzirmeyi erken bırakma durumlarını engellemek adına başta eş ve aile büyükleri olmak üzere özellikle yakın çevresi anneye destek olmak adına motive edilmelidir. Kadınların sadece doğum sonrası değil doğum öncesi dönemde de eğitim görmüş sağlık personeli tarafından anne sütü ve emzirme ile ilgili eğitim alması, bu konuda kadınlara danışmanlık yapılması gereklidir. Annelere kendi sütlerinin çok kıymetli olduğu ve yeterli olduğu her görüşmede ısrarla anlatılmalı, anneler bu duruma inandırılmalıdır.

Çıkar Çatışması: Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Çıkar Çatışması: Çalışmada herhangi bir finansal çıkar çatışması yoktur.

Yazışma Adresi: Duygu İlke Yıldırım, Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye
E-mail: azrailla@hotmail.com

KAYNAKLAR

- Zeren F, Fatma E. Dünya Sağlık Örgütü'nün anne ve yenidoğan için postpartum bakım önerileri. Gumushane University J Health Sci 2018;7(4):95-102.
- American Academy of Pediatrics, American College of Obstetricians and Gynecologists. Postpartum and Followup care. In: Guidelines for Perinatal Care, 4th ed, Washington, DC: ACOG 1997.
- Kaya B, Salim S. Postpartum kanamanın önlenmesi ve yönetimi. İKSST J 2017; 9(2):79-85.
- Gül N. Normal doğum ve sezaryen doğum uygulanan olguların postpartum komplikasyonlar yönünden karşılaştırılması. İstanbul Göztepe Eğitim Ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği. Uzmanlık Tezi. İstanbul, 2008.
- Gülseren L. Doğum sonrası depresyon: Bir gözden geçirme. Türk Psikiyatri Dergisi 1999;10(1):58-67.
- American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). 5th ed, 2013;1324.
- Cesar J, Chavoushi F. Background paper 6.15 Depression. Depression in young people and elderly: Priority medicine for Europe and the world. <https://www.who.int/pmnch/en/> (accessed on:10.04.2019).
- Kısa C. Postpartum psikiyatrik bozukluklar. 3P Dergisi 2004;(4):7-11.
- Stewart D. Depression during pregnancy. Canadian Family Physician 2005;51(8):1061-3.
- Beydağ KD. Doğum sonu dönemde anneliğe uyum ve hemşirenin rolü. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni 2007;6(6):479-84.
- Vural G, Akkuzu G. Normal vajinal yolla doğum yapan primipar annelerin doğum sonu 10. günde depresyon yaygınlıklarının incelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 1993;3(1):33-7.
- Kara B, Çakmaklı P, Nacak E. Doğum sonrası depresyon. Üsküdar AÇ-SAP Eğitim Merkezi 2001;10(9):333-4.
- Engindeniz AN, Küey L, ve Kültür S. Edinburgh doğum sonrası depresyon ölçeği Türkçe formu geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Bahar Sempozyumları 1996;1:51-2.
- Spielberger CD, Gorsuch RL, Lushene RE. Manual for State and Anxiety Inventory. California: Consulting Psychologists Press, 1970.
- Arslan Özkan H. Emzirme tutumunu değerlendirme ölçeği. Kashed 2015;2(1):53-8.
- WHO. Global Nutrition Targets 2025: Policy, Brief and Series. Available online: http://www.who.int/nutrition/publications/globaltargets2025_policybrief_overview/en/ (accessed on 13 November 2018).
- Sengül AM, Yıldön S, Sargın M. Annelerin emzirme konusundaki bilgi ve tutumları. Göztepe Tıp Dergisi 2005;20:104-7.
- Şahin G. Emziren annelerin emzirme ile ilgili bilgi, uygulama ve davranışlarının değerlendirilmesi. Uzmanlık tezi. İstanbul: İstanbul Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Koordinatörlüğü 2008.
- EkerA, Yurdakul M. Annelerin bebek beslenmesi ve emzirmeye ilişkin bilgi ve uygulamaları. Sted 2006;15(9):15863.
- Yanikkerem E, Tuncer R, Yılmaz K, et al. Breast-feeding knowledge and practices among mothers in Manisa, Turkey. Midwifery 2009;25(6):19-32.
- Küçükoglu S, Çelebioğlu A, Coşkun D. Yenidoğan kliniğinde bebeği yatan annelerin postpartum depresyon belirtileri ve emzirme özyeterlilik düzeylerinin belirlenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2014;3(3):921-32.
- Zubaran C, Forestı K. The correlation between breastfeeding self-efficacy and maternal postpartum depression in southern Brazil. Sex Reprod Health 2013;4(1):9-15.
- Omak D, Kahriman İ, Özoran Y. Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde bebeği yatan annelerin kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci 2021;13(2):2128.